

Počátky osídlení

KOLÉBKA CIVILIZACE

Oblast Úrodného půlměsíce se nazývá kolébkou civilizace. Vznikla zde první města a bylo vynalezeno písmo a kolo. Tady se vyvinula první centralizovaná vláda a byly sepsány první zákony. Oblast je domovem zemědělství, astronomie a matematiky, ale také otroctví a organizovaného válečnictví. Podle Bible se zde nachází ráj.

Zahrada v Edenu

„A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil“ (Gn 2,8). Nevíme, kde to přesně začalo (Eden byl spíše název oblasti než zahrady). V Bibli se však popisují čtyři řeky, které zahradu zavlažovaly: Píšon, Gichón, Chidekel (Tigris) a Eufrat (Gn 2,8–14). Zmínka o řece Tigris a Eufrat napovídá, že se Eden nacházel v oblasti Úrodného půlměsíce. Je zajímavé, že zahrada ležela v oblasti, do které se umísťují počátky zemědělství.

Rozvoj civilizace

Osudy biblických potomků Adama a Evy symbolicky zobrazují rozvoj civilizace. Zemědělství a chov dobytka jsou v Bibli zastoupeny zemědělcem Kainem a pastýřem Ábelem. Jábál se stal nomádem, Júbal prvním hudebníkem a Túbal-kain prvním řemeslníkem obrábějícím kov (Gn 4,2.20–22).

Domov starověkých civilizací

Starověký Přední východ – oblast, která sahá od východního Středozeří po Perský záliv, byla domovem všech velkých říší na počátku civilizace. Tvoří ji čtyři hlavní oblasti: Mezopotámie, Anatólie, Východní Středomoří a Egypt.

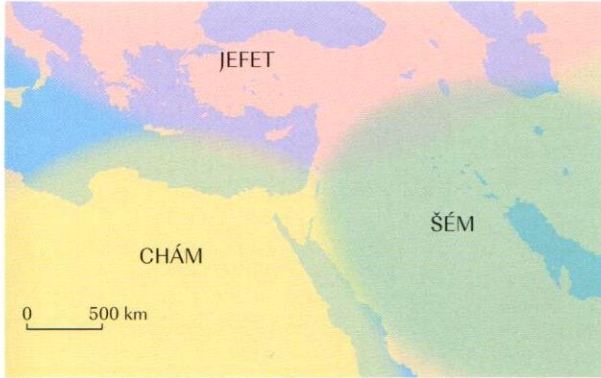
Mezopotámie (současný Irák, Sýrie a Írán) byla domovem Perské, Médské, Babylónské a Asyrské říše.

Anatólie (současné Turecko) byla součástí Chetitské říše.

Ve **Východním Středomoří** (současná Sýrie, Libanon, Izrael, palestínská území a Jordánsko) se nacházel Izrael, Foiníkie, Pelištea, Moáb a mnoho dalších starověkých státních celků.

Starověký Egypt (současný Egypt) byl sídlem významných dynastií starověkého Egypta.

TROCHU JINÁ MAPA

1. Mojžíšova 10 obsahuje jednu z prvních map světa. Není to mapa v dnešním smyslu slova, popisuje však národy známého světa, potomky tří Noemových synů, Cháma, Šéma a Jefeta a oblasti, kde žili.

Není vždy snadné v seznamu identifikovat různé vládcy a jejich „syny“, zmíněny jsou však tyto oblasti:

Jefetovi synové údajně ovládli Anatólii, Řecko a Kavkaz.

Chámovým synům připadl Egypt, Nubie a severní Afrika (také Kenaan).

Šémovi potomci se usadili v Arábii a Mezopotámii. Ze slova Šém pochází slovo semitský. Abraham, původně obyvatel Uru, pocházel z Šémových území.

ÚRODNÝ PŮLMĚSÍC

Název Úrodný půlměsíc se používá pro úrodnou oblast, kde poprvé došlo k rozvoji zemědělství. Na východě jí protékají řeky Euphrat a Tigris a název získala pro svůj zahnutý tvar.

Ze zeměpisného hlediska je to různorodá oblast, kde se nacházejí sněhem pokryté vrcholky hor i úrodné rozlehlé nížiny. Zdejší flóra a fauna je bohatá na rostlinné a živočišné druhy.

V Úrodném půlměsíci se začaly pěstovat předchůdci zemědělských plodin, které pěstujeme dodnes: pšenice, ječmen, cizrna, čočka. Pocházejí odtud také čtyři z pěti nejdůležitějších domestikovaných zvířat: krávy, kozy, ovce a prasata (pátý druh, kůň, pochází z nedaleké oblasti).

Z těchto důvodů to bylo ideální místo pro vývoj zemědělství. S rozvojem zemědělství šel ruku v ruce rozvoj obchodu, řemesel a technologií.

Abram se vydává na západ

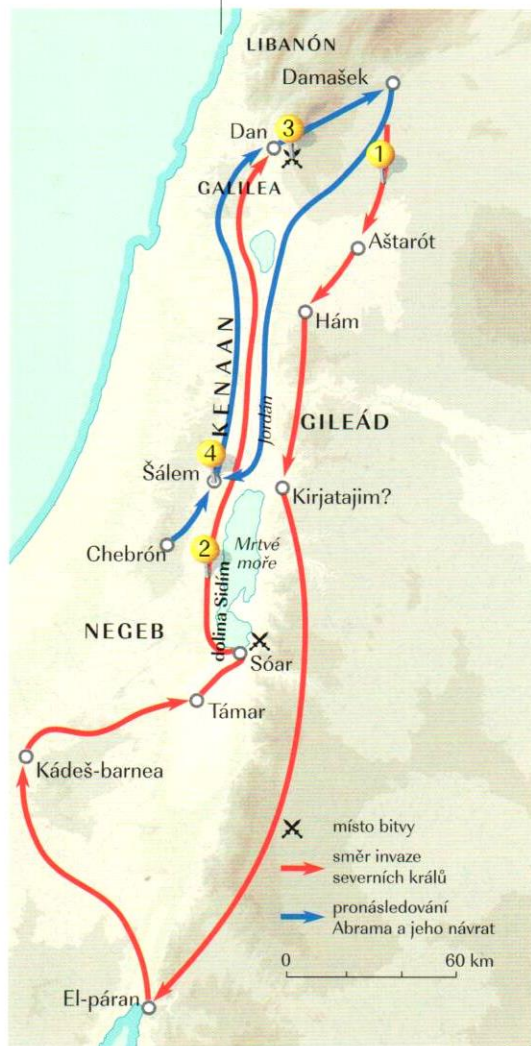
Bible vypráví, že Abram pocházel z místa zvaného Ur. Když jej však povolal Bůh, žil v Cháranu, daleko od rodného Uru. Ačkoli je Abram často líčen jako kočovný pastýř, původně bydlel ve městě. Je ironií, že se z Abrama sice stal „Aramejec bloudící bez domova“ (Dt 26,5), původně to však byl „kluk z města“.

Ur

Ur bylo významné město v Sumeru. Kolem roku 2000 př. Kr. došlo k jeho velkému rozmachu. Původně leželo na Eufratu, koryto řeky se ovšem od té doby posunulo. V současnosti se toto místo nazývá el-Mukajjar a leží přibližně 300 km jihovýchodně od současného Bagdádu. Ačkoli se město zmiňuje v Bibli jen jednou, ve starověku bylo významným centrem obchodu a obchodovalo se zeměmi v Perském zálivu a v údolí řeky Indu. Toto místo bylo osídleno již v polovině 5. tisíciletí př. Kr., skutečného rozkvětu však dosáhlo až v období mezi 2600 až 2500 př. Kr., za doby svých prvních králů Mesannipady a Aanipady. Až do vlády posledního babylónského krále Nabonida (556–539 př. Kr.) bylo významným náboženským centrem, pak však upadlo v zapomnění.

Kenaan

Mimo Bibli se jméno Kenaan poprvé objevuje na hliněných tabulkách z doby ca 2300 př. Kr., nalezených v 70. letech v severní Sýrii, v rozvalinách města Ebla. Tyto tabulky zmiňují Kenaan i další biblická místa jako například Sodomu a Sebój z biblického příběhu o bitvě králů (Gn 14,1–16).

Cháran

Dalším významným obchodním centrem byl Cháran. V textech psaných asyrskými obchodníky z 19. století př. Kr. se zmiňuje jako důležitá křižovatka obchodních stezek a obchodní centrum. Jeho jméno je odvozeno z asyrského slova pro hlavní cestu. Dnes se nachází na území jihovýchodního Turecka.

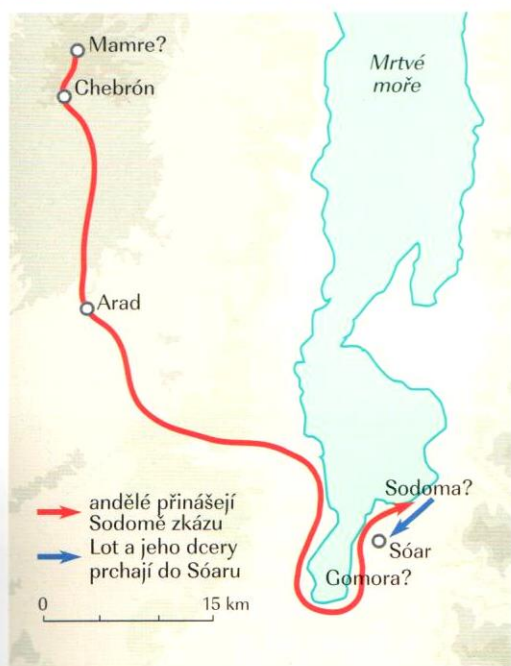
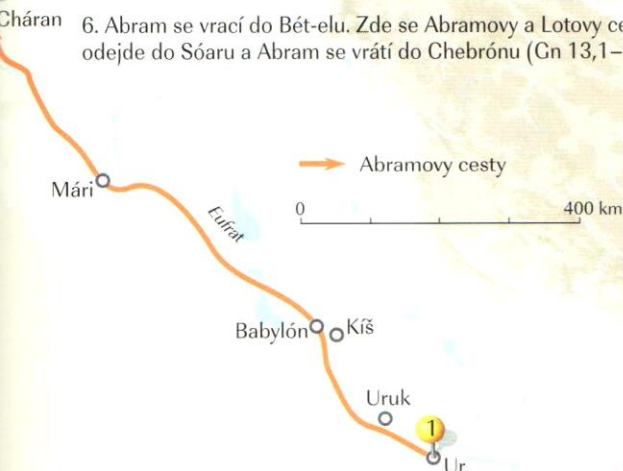
SEVERNÍ KRÁLOVÉ

Jedna příhoda z vyprávění o Abramovi nám ukazuje, že být pastýřem v době bronzové vyžadovalo více, než jen vědět, jak se správně starat o ovce. Příběh v 1. Mojžíšově 14 je nejstarší ukázkou „válečných dějin“ v Bibli. Uchovala se v něm původní jména řady izraelských měst, například Bela, „což je Soár“, jak uvádí Bible (Gn 14,2).

1. Severní králové zaútočili na jižní krále a při invazi postupují po kirjatajmské planině směrem na jih (Gn 14,1–7).
2. Po bitvě v dolině Sidímu na jižním konci Mrtvého moře vyplení Sodomu a Gomoru, zajmou Lota a táhnou na sever (Gn 14,8–12).
3. Abram vyrazí za nimi, aby Lota přivedl zpátky, u Danu na krále zaútočí a pronásleduje je až za Damašek (Gn 14,13–16).
4. Abram se vrátí a setkává se s šálemským králem a knězem Malkísedkem. Šálem je pozdější Jeruzalém (Gn 14,17–24).

Abramovy cesty do Kenaanu

1. Terach vyráží se svou rodinou z Uru do Kenaanu, usazuje se však v Cháranu (Gn 11,31–32).
2. Bůh povolává Abrama z Cháranu do Kenaanu (Gn 12,1–5).
3. Po příjezdu do Kenaanu staví Abram v Šekemu u božiska Móre oltář Bohu (Gn 12,6–7).
4. Abram pokračuje v cestě do Bét-elu a pak do Negebu (Gn 12,8–9).
5. Kvůli hladomoru v Kenaanu putuje Abram do Egypta (Gn 12,10–20).
6. Abram se vrací do Bét-elu. Zde se Abramovy a Lotovy cesty rozejdou. Lot odejde do Sóaru a Abram se vrátí do Chebrónu (Gn 13,1–18).

ZNIČENÍ SODOMY A GOMORY

Místa, kde stály Sodoma a Gomora, nelze geograficky ani archeologicky lokalizovat. Starověký čtenář si je však představoval v okolí Mrtvého moře.

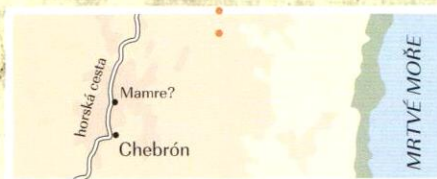
Chebrón v Bibli

Abram se nakonec v Kenaanu usadil „při božišti Mamre, které je u Chebrónu“ (Gn 13,18). Chebrón měl strategicky výhodnou polohu na hřebeni Judských hor, v nadmořské výšce 1020 m.

Hrobka praotců, kterou Herodes Veliký nechal postavit v Chebrónu, v místě tradičně spojovaném s Abrahamem, Izákem a Jákobem.

- ca 27 př. Kr. Herodes Veliký postavil nad tradičním místem makpelské jeskyně mauzoleum.
- 100 př. Kr. Za vlády Hasmonajců spravoval Chebrón Antipatros, děd Heroda Velikého.
- 537 př. Kr. Chebrón byl po babylónském vyhnanství znovu osídlen Židy (Nej 11,25).
- 586 př. Kr. Po pádu Jeruzaléma se z Chebrónu stává edómské (idumejské) město.
- ca 976 př. Kr. Davidův syn Absalóm z Chebrónu podniká svůj pokus o převrat (2S 15).
- ca 1011 př. Kr. Dávid v Chebrónu panuje sedm a půl roku (2S 2). V Chebrónu je pomazán za krále všech dvanácti izraelských kmenů (2S 5,1–4).
- Samsón kradl vrata v Gáze a přináší je do Chebrónu (Sd 16,3).
- Chebrón dobývá Jozue (Jozue 10,36–37).
- Chebrón se stává městem lévíjců (Joz 21,11–13) a jedním z „útočističných měst“ (Joz 20,7; 21,13).
- V Makpele je pohřben Izák (Gn 35,27–29).
- Abraham v Chebrónu umírá a je zde pohřben vedle své ženy Sáry (Gn 25,9–10).
- Abraham kupuje makpelskou jeskyni a pohřbívá zde svou ženu Sáru (Gn 23).

Jákobovy cesty: kruh se uzavírá

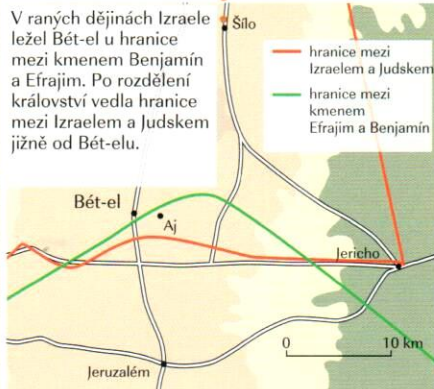
V příbězích v 1. Mojžíšově se praotcové izraelského národa městům spíše vyhýbají. Jsou to kočovní pastýři, kteří putují hlavně v pohoří centrální Palestiny nebo podél rozvodí mezi Šekemem, Bét-elem a Chebrónem a dále k Beer-šebě v Negebu.

Jsou to sice pastýři, ovšem původně pocházeli z měst Ur a Cháran, a především vazba na Cháran nepřestala být silná ani poté, co Abraham přesídlil na jih. V okolí Cháranu si najde ženu Rebeeku Abrahamův syn Izák a když Jákob připraví svého bratra Ezaua o právo prvorozeného a otcovské požehnání, prchá rovněž do Cháranu. Do jisté míry tak Cháran stále považovali za svůj původní domov.

Bét-el v Bibli

Bét-el byl jedním z nejsvětějších míst v izraelských dějinách. Většina vědců se domnívá, že se nacházel na místě dnešního Bejtinu, 13 km severně od Jeruzaléma. Jméno Bét-el znamená „dům boží“.

- ca. 755 př. Kr. Ámos (Am 3,14) a ca 725 Ozeáš (Oz 10,15) předpovídají zkázu města.
- ca. 640–609 př. Kr. Jósijáš zboří oltář v Bét-elu (2Kr 23,15).
- ca 852 př. Kr. Eliša se setkává u Bét-elu s posměváčím (2Kr 2,23–25).
- ca 930 př. Kr. Jarobeám I. postaví po rozdělení království v Bét-elu dva zlaté býčky, aby se lidé nechodili modlit do jeruzalémského chrámu (1Kr 12,25–33).
- U města Bét-el žije prorokyně Debóra (Sd 4,5).
- Schrána Boží smlouvy se nachází v Bét-elu, kde na ni dohlíží Aronův syn Pinchas (Sd 20,26–28).
- Bét-el dobyl Josefovci během dobývání Kenaanu (Sd 1,22–26).
- Jákob má sen o žebříku, který sahá až k nebesům a na jehož vrcholu spatří Boha, který mu přislíbí kenaanskou zem. Jákob místo nazve Bét-el (Gn 28).
- Když se Jákob vrací do Bét-elu, Bůh mu dává jméno Izrael (Gn 35).
- Když Abram poprvé přichází do Kenaanu, postaví v Bét-elu oltář (Gn 12,8).

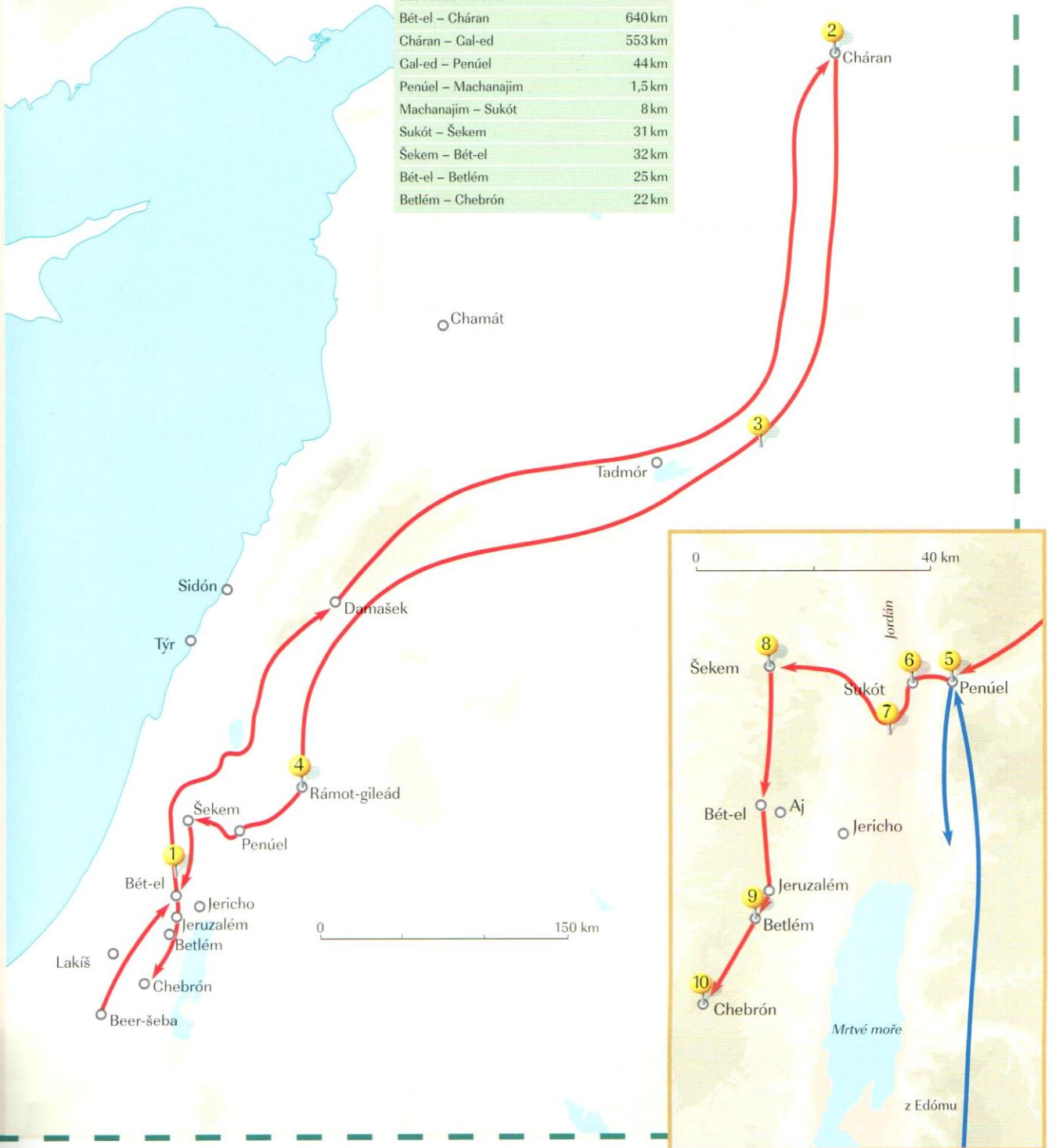

Jákobovy cesty: kruh se uzavírá

- Jákob na útěku před bratrem Ezauem nejprve dorazí do Bét-elu, kde se mu zdá sen o žebříku, který sahá až do nebes (Gn 28,10–22).
- Odtud pokračuje na sever do Cháranu. Zde si chce vzít za ženu Ráchel, nejprve je však lstí donucen vzít si její sestru Leu (Gn 29–30). Jákob žije v Cháranu asi dvacet let. Pracuje jako pastýř pro svého tchána a strýce Lábanu.
- Kvůli neshodám s Lábanem se Jákob rozhodne uprchnout zpátky na jih do Kenaanu (Gn 31,17–21).
- Lában ho pronásleduje a dostihne ho v pohoří Gileád. Nakonec uzavrou příměří a na znamení tohoto nesnadného míru postaví v Gal-edu posvátný sloup (Gn 31,22–55).
- Poté, co se Jákob usmířil s Lábanem, stojí před ještě obtížnějším úkolem – smířit se s bratrem Ezauem. Jákob pokračuje do Machanajimu a u potoka Jabok se setkává s Bohem. V tomto místě zvaném Penúel dává Bůh Jákobovi nové jméno – Izrael. Tak se budou nazývat Jákobovi potomci a jejich země (Gn 32).
- Poté Jákob překračuje Jordán a usmířuje se s Ezauem (Gn 32 – 33).
- Jákob se nejprve v Kenaanu usídluje v Sukótu (Gn 33,17).
- Pak přesídlí spolu s dětmi do Šekemu. Zde jeho dceru Dínu znásilní syn knížete. Dva Jákobovi synové na odplatu povraždí šekemské muže. Jákob se vrátí do Bét-elu (Gn 34,25–29).
- Zemře Ráchel a je pohřbena v Betlémě (Gn 35,14).
- Jákob se tak nakonec vrací na stejné místo, kde žil jeho otec, do Chebrónu (Gn 35,27–29; 37,1–2).

VZDÁLENOSTI

Beer-šeba – Bét-el	85 km
Bét-el – Cháran	640 km
Cháran – Gal-ed	553 km
Gal-ed – Penúel	44 km
Penúel – Machanajim	1,5 km
Machanajim – Sukót	8 km
Sukót – Šekem	31 km
Šekem – Bét-el	32 km
Bét-el – Betlém	25 km
Betlém – Chebrón	22 km

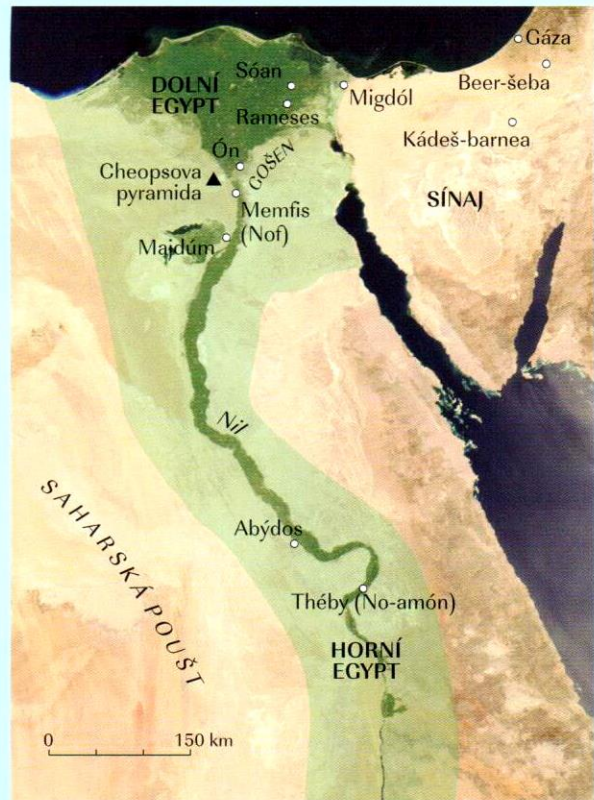
Josefova cesta do Egypta

Příběh o Josefovi zabírá přibližně dvanáct kapitol 1. Mojžíšovy, tedy téměř čtvrtinu této biblické knihy. V příběhu se vypráví, jak byl Josef prodán bratry do otroctví, jak se v Egyptě stal mocným člověkem a jak nakonec celá jeho rodina, od které odvozuje svůj původ 12 izraelských kmenů, přesídlila z Kenaanu do Egypta, aby se zachránila před hladomorem.

PODROBNĚJI O JOSEFOVI

Josef se neobjevuje v žádných egyptských záznamech, ani pod svým egyptským jménem Safenat Paneach. Detaily příběhu se však shodují s egyptskými reáliemi té doby:

- Josefa do Egypta odvedli midjánští či izmaelští obchodníci, o kterých se dnes ví, že Egypt v první polovině 2. tisíciletí př. Kr. na svých cestách navštěvovali.
- V dochovaném výčtu služebníků jedné velké egyptské domácnosti (ca 1740 př. Kr.) má více než polovina ze 79 služebníků semitská, nikoli egyptská jména.
- Vrchní číšníci a pekaři vykonávali na faraónově dvoře významné funkce. Často na panovníkův přímý rozkaz plnili důležité úkoly ve státní správě. Josefova schopnost vykládat sny odpovídá egyptské víře ve výklad snů. O tomto umění se dochovaly příručky s pokyny.
- Když se Josef stal vysokým egyptským hodnostářem, byl mu udělen zlatý řetěz a pečtní prsten, jak to bylo v Egyptě zvykem.
- Zachovaly se záznamy o cizincích, kteří se uchýlili do Egypta, aby unikli hladomoru. Egypt byl úrodná země a obvykle měl nadbytek úrody.
- Způsob, jakým byl podle 1. Mojžíšovy Josef pohřben a nabalzamován, nese známky egyptských, nikoli kenaanských zvyků.

Egypt v Josefově době

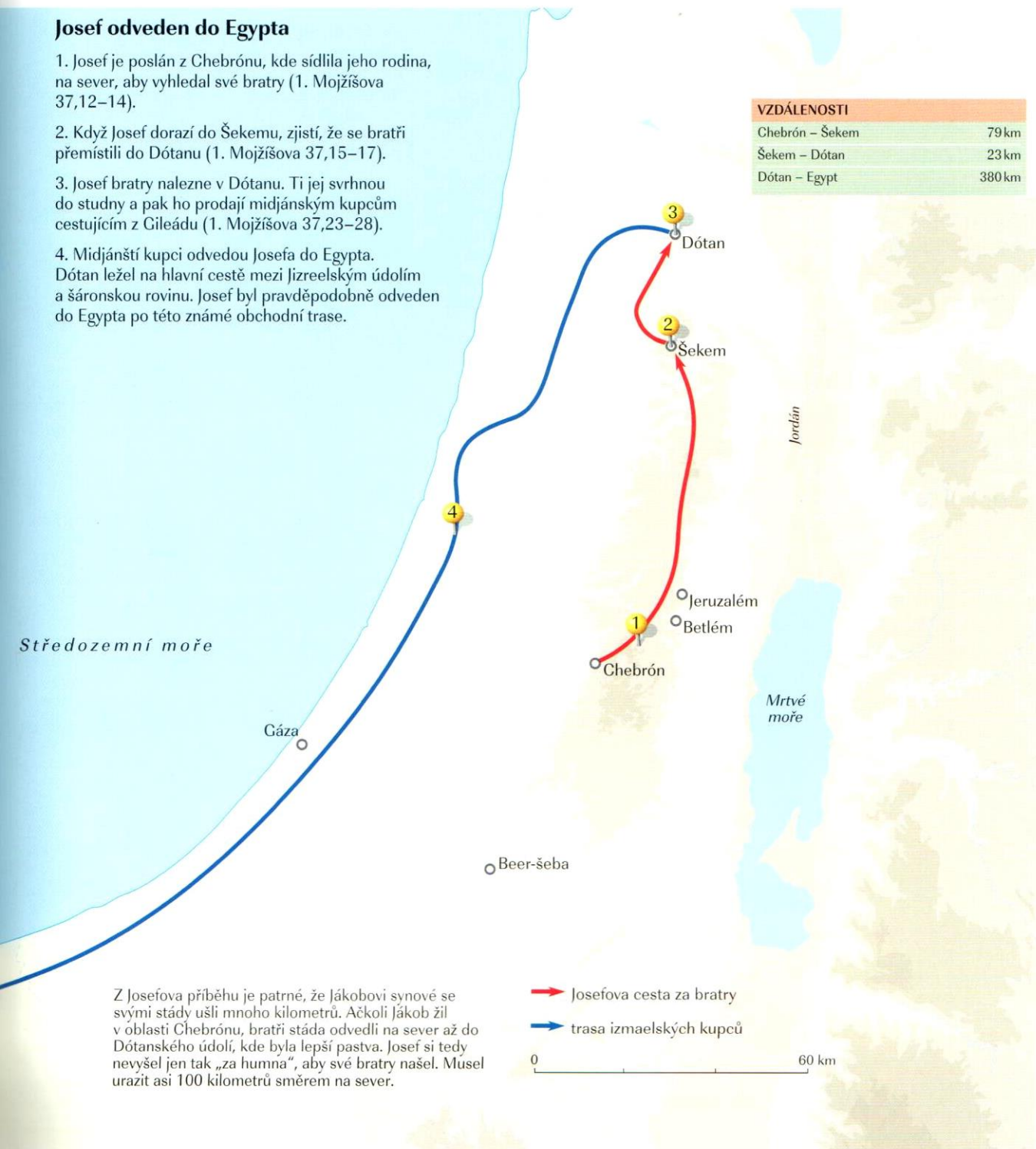
V době předpokládaného Josefova příchodu do Egypta zde vládla dvanáctá dynastie a bylo to období velkého hospodářského rozmachu. Horní a Dolní Egypt v té době spravovala silná centralizovaná vláda. Nová dynastie založila na oslavu svého nástupu na trůn nové hlavní město Ictavej (= *Amenemhet se zmocnil obou zemí*). Nacházelo se mezi Memfisem a Majdúmem, ovšem jeho přesná poloha je dnes neznámá.

Josef odveden do Egypta

1. Josef je poslán z Chebrónu, kde sídlila jeho rodina, na sever, aby vyhledal své bratry (1. Mojžíšova 37,12–14).
2. Když Josef dorazí do Šekemu, zjistí, že se bratři přemístili do Dótanu (1. Mojžíšova 37,15–17).
3. Josef bratry nalezne v Dótanu. Ti jej svrhnou do studny a pak ho prodají midjánským kupcům cestujícím z Gileádu (1. Mojžíšova 37,23–28).
4. Midjánští kupci odvedou Josefa do Egypta. Dótan ležel na hlavní cestě mezi Jizreelským údolím a šaronskou rovinou. Josef byl pravděpodobně odveden do Egypta po této známé obchodní trase.

VZDÁLENOSTI

Chebrón – Šekem	79 km
Šekem – Dótan	23 km
Dótan – Egypt	380 km

Z Josefova příběhu je patrné, že Jákobovi synové se svými stády ušli mnoho kilometrů. Ačkoli Jákob žil v oblasti Chebrónu, bratři stáda odvedli na sever až do Dótanského údolí, kde byla lepší pastva. Josef si tedy nevyšel jen tak „za humna“, aby své bratry našel. Musel urazit asi 100 kilometrů směrem na sever.

→ Josefova cesta za bratry
→ trasa izmaelských kupců

0 60 km